

УДК 373:908:069

DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-3-152-161

**THE USAGE OF EXHIBITION MATERIALS OF LOCAL HISTORY  
MUSEUM IN THE EDUCATIONAL SCHOOL PROCESS**  
**ЗАСТОСУВАННЯ ВИСТАВКОВИХ МАТЕРІАЛІВ КРАЄЗНАВЧОГО  
МУЗЕЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ШКОЛИ**

**Yevgeniya YELENINA,**  
head's assistant from the  
educational work, teacher-  
methodologist

**Євгенія ЄЛЕНІНА,**  
заступник директора з навчально-  
виховної роботи, учитель-  
методист

<https://orcid.org/0000-0001-7877-7176>

eleninaevgenija@gmail.com

School I – III grades, № 32 of  
Zhytomyr

ЗОШ I – III ступенів № 32 м.  
Житомира

✉ 48 Chudnivska St.

✉ вул. Чуднівська, 48

Zhytomyr, Zhytomyr region, 10005

Житомир, Житомирська обл.,  
10005

*Original manuscript received: October 03, 2020*

*Revised manuscript accepted: November 25, 2020*

**ABSTRACT**

*The dynamic system «collaboration: school + museum» is represented in the article. The intersection ways of activity of two institutions as school and museum are analyzed. The principles and forms of work are clearly defined. It is concentrated on the five ways of activities which provide developing basic competencies of students by means using the exhibition materials of Local history museum in the educational school process.*

*The examples of introduction of modern teaching means, projects, technologies that promote improvement of educational process, reflect the professional growth of teacher's pedagogical skills are given in this article.*

*The systemic work, motivation, practical orientation of each direction of activity, examples of school teachers' experience deserves attention. In particular the improvement of interaction, communication in the direction of work which began under the influence of spreading the new trend in the museum work is noted as participation culture.*

*Everyone who shares the philosophy of inclusion understands that a person cannot be separated from society because of special feature of development, physical, organizational barriers. It is useful the experience of mastering the modern information about effective project activities with children that have special educational needs, the cooperation with the Local history Museum, the creation of a positive emotional background, opportunities for harmonious coexistence of a «special» child in a social environment.*

*It is demonstrably improved that cooperation with the History Museum widens and extends the intellectual and emotional experience of students, provides the principle of continuity in relationships of a school with a kindergarten.*

*The tested materials of ecological direction can be used by teachers in terms of implementation the conception of the New Ukrainian School for the purpose of achieving mandatory learning outcomes by learners in a natural science education, implementation of educational principles of partnership, the creation of conducive conditions for the development and self-improvement of a competent personality, the education of a museum culture as an integral part for formation of the general culture*

of a person.

**Key words:** dynamic system, museum work, participation culture, collaboration, basic competencies.

**Постановка проблеми.** У сучасних умовах розширення інноваційного поля діяльності школи дозволяє укріплювати позиції стратегії розвитку, особистісно-діяльнісної парадигми, де компетентнісний підхід є одним із чинників. Саме діяльнісний вимір сприяє людині інтегруватись у широкий світовий соціокультурний контекст.

У цьому процесі знаходяться шляхи перетину діяльності таких двох інституцій, як школа і музей. Музей, за визначенням Міжнародної ради музеїв (ICOM), – це неприбуткова постійно діюча інституція, яка служить суспільству та його розвитку і для цього збирає, зберігає, досліджує, популяризує та експонує матеріальну і нематеріальну спадщину людства, а також об'єкти довкілля з метою вивчення, навчання та для естетичного задоволення [4, 23].

**Аналіз основних досліджень і публікацій.** Ще в минулому столітті приверталася увага до можливостей взаємодії музею і школи (О. Г. Ванслова, А. К. Ломунова, Е. А. Павлюченко, 1985), детально аналізувалися складники музейної педагогіки (Г.Г.Мезенцева,1980). В умовах розширення інформаційного простору застосування музеєзнавства в закладі освіти (А.Горовий, 2011) не втратило актуальності. Сучасні діячі музейної справи наводять приклади учасницьких практик у музеях (Ю. Грубіна, Л. Морозова, Т. Пилипчук, 2016), наочно переконують, що музей відкритий для всіх (Є. Синьова, К. Макарова,2019).

**Виділення невирішених проблем.** Динаміка подій налаштовує на готовність до сприйняття нових напрямків діяльності. Для працівників школи утруднення викликають, з одного боку, недостатнє володіння азами музейної педагогіки, з іншого боку – умови вимагають від музейних працівників проявляти гнучкість у зовнішній комунікації, щоб, як вони самі зазначають, усі відчували, що «музей – місце, де живе пам'ять країни, а не місце, де по темних кутках ховаються тіні забутих предків».

Приклади системно-динамічного мислення завжди актуальні.

**Мета.** Урахування засад музейної педагогіки, сучасних вимог суб'єкт-суб'єктного шкільного середовища, тобто педагогіки партнерства в розбудові Нової української школи, зближує, дозволяє розглядати їх складниками моделі динамічної системи-співпраці «Школа + Музей».

У зазначеній системі педагогічний і учнівський колективи загальноосвітньої школи I – III ступенів № 32 м. Житомира знайшли можливість оформити таку співпрацю проектом «Застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи».

Наша діяльність підпорядкована такій меті: урізноманітнювання освітнього середовища, ознайомлення з особливостями музейної справи; розширення інтелектуальних можливостей, емоційного досвіду школярів; формування навичок предметного бачення, розвитку

спостережливості, уваги, уваги, переконань учнів; вплив на формування історичної свідомості, патріотизму, екологічної культури, естетичного ставлення до явищ життя, до системи цінностей, пам'яток, музейного предмету; виховання музейної культури як частини формування загальної культури людини.

Керуємося принципами: науковість; діагностичність; системність; наступність; доступність; диференціація; інноваційність.

Застосовуємо форми роботи: екскурсії; пересувні фотодокументальні виставки; лекції з елементами проблемного навчання; проєктивна діяльність; консультації щодо підготовки конкурсних, науково-дослідницьких робіт під егідою МАН; квести, рольові ігри, вікторини; заняття в фондах музею; виставки дитячих робіт.

**Виклад основного матеріалу.** Уже перші кроки роботи над проєктом виявили такі напрямки діяльності:

**Напрямок 1:** науково-популярний, дослідницький, краєзнавчий.

**Напрямок 2:** картини художньої галереї «заговорили іноземною мовою».

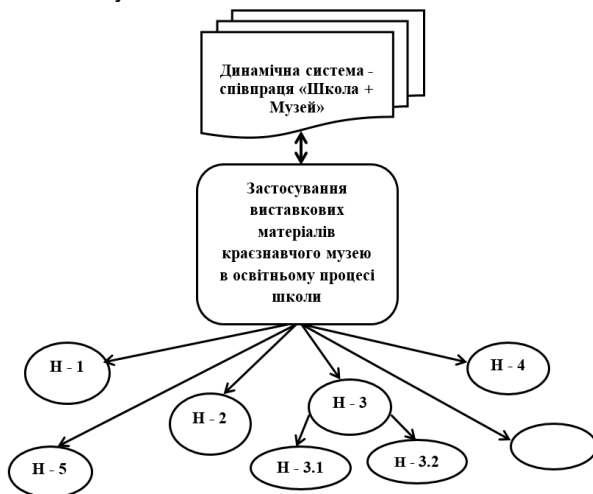
**Напрямок 3:** робота з дітьми, які мають особливі освітні потреби:

**3.1.** – «Торкатися можна!» (порушення зору);

**3.2.** – «Ти не один, ти особливий» (інтелектуальна недостатність).

**Напрямок 4:** екологічний. Нова українська школа – «Я досліджую світ».

**Напрямок 5:** музейне навчання



**Схема 1. Модель динамічної системи-співпраці «Школа + Музей»**

**Напрямок 1:** науково-популярний, дослідницький, краєзнавчий. Матеріали цього напрямку узагальнено у формі міні-проєкту.

**Тип проекту:** творчий, інформаційний.

**Предмет:** мовно-літературні, мистецькі предмети.

**Планований результат:** створення і захист проекту.

**Мета:** сприяти розвитку ініціативи і креативності педагога, формуванню інтелектуальних, спеціальних і загальнокультурних компетентностей, практичному застосуванню міжпредметних зв'язків, процесу інтеграції, розвитку навичок партнерства, удосконалювати вміння отримувати і використовувати інформацію, розвивати навички самостійного планування, самоосвіти, комунікабельності.

**Учасники:** вчителі зарубіжної літератури, української мови, англійської мови, учні 9, 10 класів.

**Навчальне обладнання:** виставкові матеріали, фотографії, тексти статей.

**Час роботи:** впродовж року.

**Тип групи:** різнорівневе об'єднання науково-пізнавального, гуманітарного, екологічного спрямування.

**РОБОТА НАД ПРОЄКТОМ:**

**1. Аналіз проблеми.**

**2. Усвідомлення та визначення мети проєкту.**

**3. Розробка концепції проєкту, плану його здійснення.**

**4. Конкретна практична діяльність щодо його реалізації:**

✓ відвідування вчителями і учнями виставок у краєзнавчому музеї;

✓ обмін враженнями;

✓ написання статей;

✓ обговорення змісту статей;

✓ робота над перекладом англійською мовою статті «Монолог у фотографіях (A Photo Monologue)»;

✓ роздрукування матеріалів, фотографування фрагментів експозицій, рекламування зробленого.

**5. Представлення проєкту.**

Засідання заступників директорів з виховної роботи шкіл міста на базі краєзнавчого музею:

- виступ учасника проєкту – представлення, аналіз статей-вражень від відвідування виставок з прикладами практичного застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею вчителями школи на уроках англійської мови, мистецтва, географії.

**6. Підсумок, рефлексія.**

**РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ НАД ПРОЄКТОМ:**

**1. Публікації:**

Сленіна Є.Г. Монолог у фотографіях. Житомиру – 1135. Науковий збірник «Велика Волинь». Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (Житомир, 27-28 вересня 2019 р.). Вип.59/ Упоряд. П.С. Скавронський – Бердичів: ФОП Мельник М.В., 2019. 520 с., С. 158.

Сленіна Є.Г. Вектор людяності. Там само, С. 168.

Єленіна Є.Г. Погляд на «Вітер з античності». Там само, С. 195.

2. Переклад англійською мовою статті «Монолог у фотографіях (A Photo Monologue)»:

- листування з посольством Австралії в Києві;
- використання друкованих матеріалів із фотографіями на уроках англійської мови, географії за темами «Англомовні країни», «Австралія», «Антарктида», на уроках мистецтва «Художники нашого краю».

3. Поповнення інформаційного простору краєзнавчого музею.

**Напрямок 2:** картини художньої галереї краєзнавчого музею «заговорили» іноземною мовою.

**Мета:**

- ознайомлення з особливостями картинної галереї Житомирського обласного краєзнавчого музею;

- поглиблення знань про характерні особливості мистецтва, західноєвропейського живопису XVI – початку XX ст., представлених у картинній галереї;

- готовність розв'язувати проблеми із застосуванням досвіду навчальної діяльності, у співпраці з краєзнавчим музеєм на прикладі реалізації навичок перекладацької діяльності, набутих на уроках у школі;

- уміння працювати в команді;

- виховання музейної культури як складової формування загальної культури людини;

- забезпечення інноваційних підходів у використанні форм і методів роботи для підвищення фахової майстерності педагогів.

Напрямок роботи виник під впливом поширення нової тенденції в музейній справі, яка зазначається як культура участі. Музей залишається на своїх позиціях, але вдосконалюється взаємодія, діалог з відвідувачем. Картинна галерея – перлина краєзнавчого музею Житомира. Її активно відвідують не тільки жителі нашої країни, а й збільшується кількість гостей-іноземців, у яких виникають ускладнення: не можуть прочитати назви побачених картин, бракує перекладів текстів поруч із полотнами творів.

Тому музей продовжив діалог з викладачами англійської мови нашої школи. Учителі О. Адамович і О. Савчук підтримали суспільну ініціативу згодилися перекласти англійською мовою назви картин галереї. До цієї діяльності залучені й учні школи. Спільнотворчість у різному освітньому середовищі, різноманітних ситуаціях створювала умови для формування ключових компетентностей, змінювала досвід здобувачів освіти, мотивувала їхнє ставлення до навчання, знань, умінь.

Використання інноваційних підходів у виборі форм і методів роботи сприяло підвищенню фахової майстерності педагогів. Ці вчителі – активні учасники конкурсів перекладацької майстерності, а учні щороку стають призерами творчих змагань. Практична вмотивованість факультативних занять дала такі результати (фрагмент):

Бассано дель Граппа 1566- Венеція 1621 Джеролано Бассано Портрет Джованні Франческо Сагредо (1571-1620) д.о	Bassano del Grapa 1566- Venice 1621 Gerolamo Bassano Portrait of Giovanni Francesco Sagredo Oil on panel
Італійський художник XVI ст. Покладання в труну за гравюрою 1470-х рр. Андреа Мантеньї п.,о	An Italian artist XVI century Laying into a coffin By the Andrea Mantegna's engraving, 1470 Oil on canvas
Джуліо Карпіоні Венеція, 1613-1678, Віченца Суд царя Мідаса п.,о	Giulio Carpioni Venice, 1613-1678, Vicenza Tsar Miolas's trial Oil on canvas
Джуліо Карпіоні Венеція, 1613-1678, Віченца Деяніра, Геракл та кентавр Несс п.,о	Giulio Carpioni Venice, 1613-1678, Vicenza Deianira, Heracles and Centaur Nessus Oil on canvas
Джуліо Карпіоні Венеція, 1613-1678, Віченца Меркурій та Аргус п.,о	Giulio Carpioni Venice, 1613-1678, Vicenza Mercury and Argus Oil on canvas

Культура участі [1, 89], базуючись на інтерактивності, відкриває перспективи для музею, надає нові можливості взаємодії з відвідувачами.

**Напрямок 3:** робота з дітьми, які мають особливі освітні потреби:

**3.1. «Торкатися можна!»** (порушення зору),

**3.2. «Ти не один, ти особливий»** (інтелектуальна недостатність).

**Мета:**

- оволодіння сучасною інформацією про ефективні напрямки проектної діяльності з дітьми, які мають особливі освітні потреби в рамках співпраці з краєзнавчим музеєм;

- ознайомлення з літературою про досвід роботи з дітьми, які мають порушення зору;

- ознайомлення з літературою про досвід роботи з дітьми, які мають інтелектуальну недостатність;

- продовження роботи над створенням позитивного емоційного фону, можливостей гармонійного співіснування «особливої» дитини в суспільному оточенні.

У школі функціонує 15 класів, з них – 7 інклюзивних, серед 400 учнів навчаються 13 дітей з особливими освітніми потребами за чотирма нозологіями. Спираючись на нормативну базу, члени команди

супроводу забезпечують виконання програм індивідуального розвитку кожної дитини.

Постійним є контакт з працівниками 2-го ІРЦ.

Вивчаємо досвід роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Наприклад, опрацьовано зміст літератури, наданої Батьєвою А.Л., завідуючою інформаційно-виставковим відділом Житомирського обласного краєзнавчого музею. З учителями інклюзивних класів, зокрема, з асистентами вчителів опрацьовано таку літературу в підрозділах **3.1. «Торкатися можна!»** (порушення зору), **3.2. «Ти не один, ти особливий»** (ІН):

Синьова Є., Макарова К. Музей, відкритий для всіх. Культура без обмежень. Методичні рекомендації щодо форм роботи музейних та культурно-мистецьких установ із відвідувачами з порушенням зору. Благодійний фонд «Мистецький Арсенал», Київ, 2019.

Ганна Рудик, Людмила Кравченко, Кристина Холодницька. Музей гуртує: арт-терапевтичні сесії в музейному просторі для розбудови мікросоціуму особи з інтелектуальною недостатністю: практичний посібник.- К.: Національний музей мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків, ВГО «Коаліція», 2014.- 48 с. У центрі уваги були: багатозначність поняття «дотик»; дотикові ознаки кольорів; алгоритм огляду картини; арт-терапія – приклад збалансованих взаємин між «особливою» людиною і суспільством.

У Міжнародний день людей з інвалідністю учні з інклюзивних класів знову побували в краєзнавчому музеї. Його працівники цікаво провели екскурсію в етнографічному відділі.

**Напрямок 4:** екологічний: Нова українська школа – «Я досліджую світ».

**Мета:** розширення уявлень про природу; створення умов для набуття досвіду дослідження природи, спостереження за навколишнім світом, отримання радості від пізнання природи, експериментування та створення навчальних моделей, опрацювання та систематизація інформації природничого змісту, отриманої з доступних джерел, та представлення її у різних формах; усвідомлення розмаїття природи, взаємозв'язків її об'єктів та явищ, відповідальна поведінка у природі; поєднання нового досвіду з набутим раніше і творче його використання для розв'язання проблем природничого характеру [5, 20 – 22].

Керуючись положеннями Державного стандарту початкової освіти [5, 7], з метою досягнення обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти в природничій освітній галузі педагогами школи створюються умови для формування ключових компетентностей. Прикладами такої роботи слугують досвід учителів О.В.Внук, В.В.Хильчук (4-і класи) – дидактичний посібник «Квестляндія в НУШ», І.І.Єрьоменко (2-б клас) – проєкт «Природа рідного краю», Р.І. Постернак (1-а клас) – ранкова зустріч «Як берегти воду?», І.О. Абрамової (2-а клас) – «Як тварини готуються до зими» (інтерактивні форми, методи). Співпраця з краєзнавчим музеєм поглиблює і

розширює інтелектуальний та емоційний досвід школярів, забезпечує принцип наступності у зв'язках школи з дитячим садком. Учителька біології Р.Є.Степанченко провела екскурсію з вихованцями ДНЗ № 6 за матеріалами пересувної виставки краєзнавчого музею «Природа Житомирської області», яка знаходилася в школі.

**Напрямок 5:** музейне навчання.

**Мета:**

- забезпечення відвідин музею на замовлення;
- представлення навчального матеріалу та додаткової інформації для використання в школі після відвідин музею;
- удосконалення вмінь відбору потрібної інформації і передачі її своїми словами;
- застосування навчального матеріалу в новій ситуації для вирішення проблем;
- урізноманітнювання способів опрацювання музейного уроку:
  - ✓анкетування;
  - ✓творчі роботи;
  - ✓практичні вправи.

Відвідини на замовлення:

- ✓тематична екскурсія «Наш край у добу УНР. 1917 – 1921 р. р.»
- навчальний матеріал і додаткова інформація до уроків в 10 класі «Початок української революції. Універсали УЦР».

Пересувні фотодокументальні виставки на краєзнавчу тематику:

**Житомир стародавній**

- 7 клас – урок історії «Виникнення та становлення України-Русі»;

**Слави козацької повік не забудемо**

- 8 клас уроки історії «Виникнення Запорізької Січі. Військово – політичний устрій», цикл уроків, присвячений добі козащини від виникнення до ліквідації (1556 – 1775);

**Житомирщина у II Світовій війні (1939 – 1945 р. р.)**

- 10 клас – урок історії «Рух опору»;

**В.Г.Короленко: сторінки життя**

- 6 клас – урок зарубіжної літератури «Повість «Сліпий музикант»;

**Чорнобиль – це не вчора і не завтра, це на багато років**

- 11 клас – урок історії «Соціально-економічний розвиток України у 80-і роки ХХ століття»;

**Видатний житомирянин Д.Штеренберг: живописець і графік ХХ століття**

- 9 клас – урок мистецтва «Модернізм. У пошуках гармонії і краси».

**Висновки.** Таким чином, функціонування динамічної системи-співпраці «Школа + Музей», проєкт «Застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи» у виявлених п'ятьох напрямках забезпечують досягнення мети нашої роботи. Практична спрямованість проєкту ще раз доводить необхідність



поглиблення та розширення кола напрямків діяльності. Тому співпраця триває і далі.

### **Література**

Культ чи культура: учасницькі практики в музеях/ упоряд.: Грубіна Ю., Морозова Л., Пилипчук Т. та ін.. – Київ: Видавець Чередниченко А.М., 2016 р. – 160 с.

Мезенцева Г.Г. Музееведение: курс лекцій. – Киев: Вища школа, Головное изд-во, 1980. – 120 с.

Музезнаводство в навчальному закладі/ Анатолій Горовий; упоряд. О.Колонькова. – Київ: Шк. світ, 2011. – 120 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

Музей: менеджмент і освітня діяльність. – Львів: Літопис, 2009. – 224 с.

Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. 1 клас/ Уклад. А.В.Лотоцька. – Харків: Ранок, 2018. – 192 с.

### **References**

Hrubina Y., Morozova L., Pylypchuk T. & etc. (2016) Cult or culture: the participants' practices in museums. Kyiv. Publisher: Cherednychenko A.M.

Mezentseva H.H. (1980) Museum Studies: a course of Lectures. Kyiv. Vyshcha Shkola, holovne vyd-vo (in Ukrainian).

Horovy A., compiler Kolon'kova O. (2011) Museum Studies at school. Kyiv. Shk.svit (the library of "Shkilnyi Svit") (in Ukrainian).

Museum: management and educational practice. (2009) Lviv. Litopys (in Ukrainian).

Lototska A.(2018) A typical educational program for institutions of General secondary education. 1form. Kharkiv. "Ranok" (in Ukrainian).

### **АНОТАЦІЯ**

*У статті репрезентовано динамічну систему «співпраця: школа + музей». Проаналізовано шляхи перетину діяльності таких двох інституцій, як школа і музей. Чітко визначено принципи, форми роботи. Зосереджено увагу на п'ятих напрямках діяльності, які забезпечують формування ключових компетентностей учнів шляхом застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи.*

*Наведено приклади впровадження сучасних засобів навчання, проєктів, технологій, що сприяють удосконаленню освітнього процесу, відображають фахове зростання педагогічної майстерності педагогів.*

*Заслужують на увагу системність, умотивованість, практична спрямованість кожного з напрямків діяльності, прикладів досвіду роботи учителів школи. Зокрема, удосконалення взаємодії, діалогу в напрямку роботи, що виник під впливом поширення нової тенденції в музейній справі, яка зазначається як культура участі.*

*Всім, хто поділяє філософію інклюзії, розуміє, що людина не може бути відокремлена від суспільства через особливості розвитку, фізичні, організаційні бар'єри, доцільний досвід оволодіння сучасною інформацією про ефективні напрямки проєктної діяльності з дітьми, які мають особливі освітні потреби в рамках співпраці з краєзнавчим музеєм, створення позитивного емоційного фону, можливостей гармонійного співіснування «особливої» дитини в суспільному оточенні.*

*Наочно доведено, що співпраця з краєзнавчим музеєм розширює і поглиблює інтелектуальний та емоційний досвід школярів, забезпечує принцип*

наступності у зв'язках школи з дитячим садком.

Апробовані матеріали екологічного напрямку можуть бути використані педагогами в умовах реалізації концепції Нової української школи з метою досягнення обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти в природничій освітній галузі, впровадження принципів педагогіки партнерства, створення сприятливих психологічних умов для розвитку, самовдосконалення компетентної особистості, виховання музейної культури як складової частини формування загальної культури людини.

**Ключові слова:** динамічна система, музейна справа, культура участі, спільнотворчість, ключові компетентності.